

„A történelem emberi cselekvés, de nem emberi terv eredménye.” (Adam Ferguson)

Ezt a könyvet a kommunikációs szakos hallgatók számára kezdtem el írni, mint a szociológia alapfogalmairól szóló jegyzetet. Írás közben az eredeti célok nem változtak, csak talán körvonalazottabbak lettek – egyre fontosabbá vált, hogy konzisztensen kövessem a módszertani individualizmus elvét. Mindvégig viaskodtam a kérdéssel: mi legyen a könyv címe. Sokféle ötlet felmerült, aztán eljött a pillanat, amikor már csak egyetlen lehetőség maradt: a könyvet úgy kell megírni, hogy a társadalmi cselekvések elméletéről szóljon. Mert kell egy cselekvésemélet. Persze, szükség van másra is, sőt nem csak egy cselekvéseméletre, hanem többre. Végülis arra vállalkoztam, hogy a könyvemben dióhéjban összefoglalom mindazt, amit a cselekvésemletről jelenleg tudok. Holnap biztos többet vagy mást írnék. Ez most az 1.0-ás verzió.

A hivatkozásokból és az irodalomjegyzékből kiolvasható, kik voltak azok a tudósok, akikre a leginkább támaszkodtam, fölösleges lenne itt is felsorolnom őket. Valakivel azonban kivételt kell tennem, hiszen a legfontosabb szerző mégiscsak Max Weber, a legfontosabb könyv mégiscsak a *Gazdaság és társadalom*, Weber többkötetes műve. Hivatkozom is rá eleget, különösen az első kötet alapfogalmaira [Web87]. Weber alapfogalmai a főművének megjelenése óta eltelt évszázad során sem évteltek el. A társadalmi cselekvések értelmező magyarázatára ma sem ismerünk más és jobb fogalmakat. Persze a Weber utáni társadalomtudósok sok mindenben pontosabbá, teljesebbé tették a weberi fogalomkészletet, de meghaladni nem voltak képesek. Nem is volt rá szükség.

Ahol lehetett, megpróbáltam formális meghatározást (olykor képletet, formulát) adni egy-egy fontosabb fogalomra, állításra. A szigorúbb módszertani apparátus, a logikai formalizmus alkalmazása nem öncélú, hanem olyan eszköz, amely pontosabb önkifejezésre ad lehetőséget. Ez minden tudományos diskurzusban szükségszerű elvárás, de a társadalomtudományokban különösen fontos, mivel az emberi gondolkodás érték- és normatagoltságból adódó sokszínűsége mellett sok esetben még a pongyolaság és az elméleti tisztázatlanságok is nehezítik egymás megértését. Tudom, hogy ez a szándék, ez a megközelítés még nem terjedt el a társadalomtudósok körben, de nem látok más, járható utat. Ha tudományt akarunk művelni, ugyanazt kell tennünk, mint a matematikusoknak. Még ha nehezebb is, lassabb is, később kezdünk is bele. Nem mehetünk másfelé, nem építközhetünk másképp. Az egzakt fogalmi gondolkodás építőköveiből kell a társadalomtudományi, szociológiai elméleteket is felépíteni. Absztrakciók, axiómák, definíciók, tételek, formulák, képletek, levezetések, bizonyítások. Ezek az eszközeink. És nagyon távoli a cél.